

film és festészet között. A nagyjátékfilmek is elkalandozhatnak egy-egy rövidfilm erejéig: a ‚Kill Bill’ első részének múltidéző, vérengző animációja szintén a műfaj előtt – és *Sergio Leone* előtt – tiszteleg. *Almodovar* ‚Beszélj hozzá!’-ja gyönyörű némafilmimitációt tartalmaz: az apró, groteszk–melodramatikus szerelmi történet önmagában, illetve a nagyfilm szöveteként is vizsgálható. Az asszociációs lehetőségek, kapcsolódási pontok száma végtelen. A rövidfilm nemcsak praktikus hosszával, elérhetőségével tüntet a médiaórákon. Olyan filmtípus, amelynek akár feltámasztását is vállalhatnak a pedagógusok. Érdekes élnünk a magyar rövidfilmek újabb hullámával, illetve felkeltenünk az érdeklődést az elfeledett „műfaj” felé. Nemcsak a mozgókép és médiaoktatás helyzete válhat könynyebbé a rövidfilmek által, hanem a jövő rövidfilmjeinek potenciális nézőtábora is megszülethet az órákon.

A kisfilmhu-n elérhető, ajánlott filmek:

Simonyi Balázs – Tóth Barnabás: ‚terep(SZEMLE)’ (11’)
 Nemes Gyula: ‚A mulandóság gátja’ (13’)
 Mundruczó Kornél: ‚Afta’ (11’)
 Péterffy Zsófia: ‚Démonoknak nemzetsége’ (7’)
 Mészáros Péter: ‚Eső után’ (5’)
 Czabán György – Győri Csilla: ‚Extázis títól hétig’ (47’)
 Ujj Mészáros Károly: ‚Gumiember’ (16’)
 Igor Lazin: ‚Hilda története’ (10’)
 Péterffy Zsófia: ‚Kalózkodó szeretője’ (9’)
 Káldy László: ‚Rózsi, Rózsi, mi bajod?’ (13’)
 Pölcz Boglárka, Pölcz Róbert: ‚Szafari’ (10’)
 Iványi Marcell: ‚Szél’ (6’)
 Török Ferenc: ‚Tranzit’ (9’)
 Nyitrai Márton: ‚Villamos’ (8’)
 Kenyeres Bálint: ‚Zárás’ (14’)

Vörös Adél

*Filmmélet és Filmtörténet Szak,
 BTK, ELTE*

„Aki minket nem szeret, kapja be az egeret...”

Gyermektánc Antológia

Ha az Országos Köznevelési Tanács nyilvános állásfoglalásban követelte a kulturális és az oktatási ágazat jobb együttműködését, akkor a nevében az iskolát és a kultúrát is hordozó lapnak illik megemlékeznie az Erkel Színházban, teltházzal megrendezett, hagyományos Gyermektánc Antológiáról.

A gyermekek néptáncos mozgalmának gazdag, 2004-es termésében fontos szerepet töltött be a tény, hogy az oktatási törvény a zeneiskolai zeneoktatás mellé az alapfokú művészetoktatásban „emancipálta” a néptáncoktatást is, s „közművelődésből”, szabad művelődésből iskolává „emelte” – a szakemberek egyértelmű örömeire. A néptáncos szakma ezen intézményesülésben a stabilitás zálogát látta, jobban szervezett-szervezhető gyereksereget (a szabad, mondhatni ‚civil együttes-tagságból mégiscsak hivatalosabb tanulói jogviszony lett). Másrészt

biztonságos költségvetési támogatást remélt. Hogy az első szempont sikerrel érvényesül-e, s nem árt a közösségi együttalkotás „hamvasságának”, másfelől nem osztja-e meg – magyar szokás szerint – a társadalmi struktúra fokozatai mentén a gyerektársadalmat, nos ez még nyitott kérdés. A második szempont időzített bombája viharosan robbant szét a 2005-ös költségvetési törvényben. Az állam megijedt a palackból kitört szellem nagyságától, ekkora művészeti iskolás tömeg finanszírozására alig vállalkozhat. Mindenesetre a 2004 sikereit összefoglaló, 15 műsorszám-

mal felvonuló gyermek-néptáncmozgalom reprezentánsainak harmada művészeti iskolai csoportként definiálta magát, s szembeszökő volt a ruházat, viselet gazdagsága, pompája – volt mire költeni a normatívát.

A gyermekek néptáncmozgalmának új oktatói és koreográfusi nemzedéke kért szót az Erkel Színházban. Vastaps köszöntötte a páholyban helyet foglaló „nagyaszszonyt”, a 80 esztendőes *Keszler Máriát*, megjelent nézőként *Timár* és *Novák* is (utóbbi elégedetten dörzsölte tenyerét az utánpótlásban bízva, mert az egy nappal korábbi felnőtt néptánc-gálát nem érezte sikeresnek és eredetinek). Új neveket kell tanulniuk a néptánc-mozgalom szimpatizánsainak. Ugyan szóhoz jutott a hetvenes évek nemzedékének, vagy a még korábbi időknek mohácsi *Filákovity Istvánja* (mohácsi növendékeivel ezúttal nem a nevéhez fűződő várakozást teljesítette: a nemzetiségi együttes német játékokat játszott gyönyörű viseletben, illedelmes pontossággal), a csepelieket ma is *Varga Edit* vezeti, *Iglói Éva* a Gödöllő Táncegyüttes vezetője. *Nagy István* Cigándról, *Szigetvári József* Százhalombattáról mint az Örökség-díjak kitüntetettjei hívtak a színpadra, a martonvásári – s a Martonvásár-környéki – gyerek-tánc-birodalom iskolateremtő *Salamon Erzsikéjének* növendékei, gyermekei jutottak szóhoz zenekíséretben, koreográfiában, unokái táncosként. *Foltin Jolán*, aki a gyerek-néptáncnak is Kossuth-díjasa, egy koreográfiával képviseltette magát.

Tanuljuk *Kiss Anita* és *Maródi Attila* nevét (diósgyőriek koreográfusaként és vezetőjeként), *Tiszai Zsuzsa* és *Lovas Bálint* nevét (debreceniek), a győri *Szalóki Géza* és *Putz Katalin* nevét, a kalocsai *Illés Zoltánét* és *Illésné Koszta Krisztinát*, a kecskeméti *Fantoly Gyuláét* és *Balogh Ildikóét*, a fénylesítkei *Spisák Krisztinát* és *Teremi Lászlóét*. A tordasi Pilikék vezetői *Németh Ildikó* és *Szabó Szilárd*. Sokukat ismerni a „nagyok” színpadáról, a táncházak mestereiként. Fiatalságuk érettebb korszakába érve pedagógusként vállalnak tehetségükhöz méltó szerepet. Az „iskolák” tartósságát az is mutatja, hogy a ha-

gyományos „végvárak” – Borsod, Csepel, Debrecen, Mohács, Kalocsa – regionális központok, góccok (a „gödöllői iskola”, a martonvásári „bokor”, a Nyírség) néhány nagy kivételtől eltekintve (hol tart például a Jászság, Békés, a Palócföld?) mind-mind jelen vannak az „élmezőnyben”.

Mi a 2004 évi termés néhány fontos tanulsága? A kifogástalan színpadi megjelenés mellett szembeszökő táncos tudásuk biztonsága, látható nyelvként használják ezt a tudást, nem egyszerűen a betanított koreográfia, színpadkép lépéseit, helyzeteket ismerik, megannyi „kamaradarab” egy-egy pár, egy-egy jelenet erejéig szólistaszerepet vállaló nagyobbacska és egészen apró gyerek megmozdulása, szabad játéka. (Vajon ebben a jól megkonstruált tantervek is szerepet játszanak: ez egységesítené a tudást és a biztos stílust az előadók körében?)

Sajátosnak mondhatjuk, hogy a 2004 év termése inkább a „határainkon” belüli dialektusokból táplálkozott, Sárköz, Dél-Alföld talán a leghangsúlyosabban. A tordasiak vállalkoztak egyedül moldvai anyag ihletett előadására.

Műsoruk jót is tett az estének. Mert a „Ludasim pajtásim” című koreográfia eredeti színpadi dramaturgiát is jelentett, ez a nyelv felkínálta a gyermekpódiumi hagyományoktól eltérést. „Lánykórusok” méltóságos szembemozgása, a középső táncrészt után a fergeteges „héjsza” tán a legszebb koreográfia volt – méltó előadásban.

Mert van már „klasszikus” dramaturgiája a gyermek-néptáncnak. Ebben a Foltin Jolán, *Neuwirth Annamária* kitaposta út látszik a leginkább követettnek. Miről van szó? Harsány, frappáns, sokszor hatásosan használt eszközös entrée – vagy a fiúk vagy a lányok kórusa –, majd besomfordál (vagy éppen berobban) a másik nem, kisebb-nagyobb konfliktus, évdés, udvarlás, majd együttes tánc, leginkább páros csárdások tuttija, igazi finálé-tánc. Ezt is lehet persze megannyi friss ötlettel eredetivé tenni (de ha az eredeti dramaturgiai ötlet el is marad, a szép kivitelezés ettől még szemet-lelket gyönyörkötötő). Egy-egy új, ritkán látott rekvizit, új motívum, élesebbre rajzolt – helyesebben: élesebbre

táncolt – konfliktus alkalmazása sokszor a siker titka – mind a játészó, mind a néző gyerekek meghálálják. A farsangi alakoskodások erre megannyi lehetőséget adnak – például a csepeliek „cucorkás” báljában. Fontos, eredeti mondanivaló épült a diósgyőriek koreográfiája köré. A hangszórón át hallható, érzékelhetően idős adatközlő énekel gyermekdalt, tablóban állnak a játékosok, mint régi, múlt század eleji családi, iskolai fényképeken. Ebből a helyzetből bontakoznak ki – meglevenedik a múzeumi fotográfiá – s szípkorkázó térforma-váltásokban idézik a mai gyerekek az egykoriakat. Végül a kompozíció visszazár. Újra szól az öregasszony magas fejhangja. A kalocsaiak tánca arról volt nevezetes, hogy kellékként gördítettek be a 20. század első felében alkalmazott fedeles babakocsit, remek játékszer kamaszoknak – múlt időket idéző, akkor is, ha nem a „klasszikus folklór” autentikus tárgyi környezetét idéző. A göríek (Deróce avagy megdöglött a Makkhetes’ című) erőteljes, harsány, már-már

autentikusan idéltlen kamaszjátékában a zenekíséret egyenesen a K.u.K. – s a világháború – Radetzky-marsát idézi, a mohácsiak rézfúvósain pedig egyenesen a „János bácsi a csatában...” szövegről ismert spirituálé dallama hangzik magyarrá – pontosabban svábbá – folklorizálódva. Vagyis a fiatal szerzők számolnak az idő múlásával, s tradícióként legitimálják a legutóbbi időket is.

A gyermektánc-koreográfusnak és betanítónak különlegesen nehéz dolga van. Elvárják tőle, hogy a tánc történelem, táncirodalom számára is eredetit alkosson. Hiszen szerző, autonóm alkotóművész. De ugyanennyire az eredetiség felé terelik őket a táncoló gyerekek maguk. Egy mai gyereket – tudjuk – nem olyan könnyű

„táncba vinni”. Meg kell szerezni a kedvét, szabad idejét, érdeklődését. A táncok, játékok pszichológiai vagy történelmi „aktualizálását” mindez együtt indokolja. Hiszen a nagyok, a fiatalok csujogathatnak Nagy László szépmívű indulatos versére (az emlékezetes ’Táncbéli táncszók’-ra gondolok, mely a táncázalapító Bartók Együttes, Timár Sándor akkori együttesének volt egyik fő darabja a hetvenes években), a gyerekeknek, kamaszoknak – főként a maiaknak – ennél primerebb kifejezésre van szükségük. Ezt idéztük e beszámoló szokatlan címében is – egyébként így, ebben a nyersségében hangzott el az előadáson. (A fényeslitkeiek varjútemetési játéka mindazonáltal pompázatos táncudással társult – ezt díjazta az értő gyerekközönség nagy tapssal.) Igaz ez a szabály akkor is, ha hasonló sikert tudott elérni a minden különös, kreatív – táncszínházi – ötletet nélkülözö, de ihletett, azonosulást érzékelte előadás is – például a kecskemétiak ’Bagi mulatság’-a vagy a nyíregyháziak ’Sárközi tánc’-a.

Az állam megijedt a palackból kitért szellem nagyságától, ekkora művészeti iskolás tömeg finanszírozására alig vállalkozhat. Mindenesetre a 2004 sikereit összefoglaló, 15 műsorszámmal felvonuló gyermeknéptáncmozgalom reprezentánsainak harmada iskolai csoportként definiálta magát, s szembe szökö volt a ruházat, viselet gazdagsága, pompája – volt mire költeni a normatívát.

S tán mégis a legemlékezetesebb, gyerekszerűbb – egyben táncszerűbb – a debreceniek ’Rátótiádá’-ja volt. Ki hitte volna, hogy a „csikótojást”, az emberi üritőköt stílusosan el lehet táncolni?

A gála megszervezése az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesületet dicséri, a rendezés – nyilván a válogatás is – e szervezet jeles aktivistáját, Matókné Kapási Júliát. (A 2005 évi Magyar Kultúra Napján Csokonai-díjat kapott Bihari Együttest – Neuwirth Annamária együttesét – e szép délutánon csak két konferan-szié képviselte.)

*Trencsényi László
ELTE – Iskolakultúra*